

Ових дана се у Србији обележавањем дана Светог Саве, школске славе, завршава слављење наших великих слава. Приводи се крају онај период у години када су Срби или гости на славама или су домаћини. Славе су иначе темељни део српског националног и хришћанског идентитета, једно од главних обележја друштвене и историјске традиције. Срби се по слави познају и препознају. Оне су део моралног устројства и кода Срба, који се често и заклињу у своју славу.

Славе су пратиле промене у нашем друштву. Некада су имале и протестно значење, будући да смо живели у политичком систему који је био прожет званичном атеизацијом као изразом вере у идеологију социјализма. Након пропасти социјализма, слава је изнова заузела место које је имала у нашем друштву и нашој традицији, и наставила да буде свечани дан породичног окупљања посвећен одређеном свецу и кућном заштитнику.

Ово су тек летимичне напомене везане за значај који се у нашем народу придаје славама. О овом специфичном, пре свега породичном и народном празнику постоји обимна и озбиљна научна и пригодна литература. Њеним друштвеним и религијским смислом бавили су се наши угледни етнологзи, антрополози, социјални психолози и историчари.

У октобарско-новембарском броју *Хелсиншке повеље* у 2007. години, часопису Хелсиншког одбора за људска права, писац Бора Ћосић подухватио се да у једном берлинском листу немачким читаоцима објасни како стоји ствар са тим славама у Срба. На том месту он наводи да је из Србије отишао давно, тако да може говорити само о оном што памти. И шта Ћосић приповеда својим немачким пријатељима? Он износи сећање на једног јуродивог старца који је ходао Београдом с маленим крстом у руци и сваком пролазнику се уносио у лице шапућући: „Покај се, покај се! Долази страшни суд.“

Из овог сећања на старца кога су сви сматрали полулудим Ћосић долази до епохалне

спознаје да ни тада, у Краљевини југословенској, Срби нису показивали страхопоштовање према Богу оцу. Србима је, сматра он, недостајала богобојажљивост. За разлику од црквених празника и поворки у Пољској и Хрватској, увек су их више интересовали догађаји за слављеничком трпезом. Лако се из ових речи Боре Ћосића могло закључити (што он и чини) да су Срби били и остали заправо прикривени пагани које једино интересује слављеничка трпеза посвећена свецу, кућном заштитнику, као у старом Риму. Код Срба, као непоправљивих пагана и варвара, изостаје било каква духовна или сакрална димензија славе, већ је она прилика да се вечито гладни наједу на туђ рачун. Ћосић у свом опису иде корак даље и упозорава нас на то да са „немачким читањем треба бити прецизан, тако, велом, у част сопствених Лара и Пената, одређеног датума, у Срба, ако баш тога часа не води се тамо неки сулуди рат, организују се невиђене гозбе. Сећам се да се претходно појављивао поп у скоро свакој кући да пошкропи зидове освећеном водицом. То се, по свој прилици, догађа и данас. И данас, вероватно, деца ово посматрају као да је дошао путујући мађионичар, само што никоме од укућана не вади поладинарац из носа. Неко време мрмљао је тај свећеник неразумљиве молитве, онда је попио своју чашицу ракије и отишао дома.“

Ето тако у Ћосићевој интерпретацији изгледа слава у Срба, код којих је она, очигледно, предах од тамо неког сулудог ратовања, при чему су неразумљиво мрмљање молитви свештеника, мађионичарски и илузионистички трикови, испијање ракије и неумерене гозбе саставни део прославе. Нема ту ничега светог и узвишеног јер Срби, као пагани, вероватно нису ни способни да подигну поглед са преобилних трпеза и посвете се, бар на тренутак, некој духовној активности.

Вероватно овог писца не вреди подсећати на то да су Срби крсну славу обележавали у време најтежих ратних догађаја и судбоносних историјских искушења, и да је слава била и остала једно од темељних друштвених и религијских упоришта њиховог историјског опстанка. Заиста је невероватно са колико ниподаштавања, ироније и банализације приповеда Ћосић. Међутим, ово је тек почетак, будући да врхунац његовог специфичног расизма и необјективног приказивања тек следи.

„Мислим да је ово још увек актуелно: пред такве дане читаво домаће животињство захватила је паника, јер Срби пред празник кољу све што стигну, кокоши, гуске и ћурке, највише прасад, све по тој земљи у један мах скичи и грокће, а крв невиних животиња лије се по тржницама где се ово често обавља, нема милости за наше животињске суграђане. Сећам се и огласа у новинама 'Кољемо по кућама'. То значи да би вам посебни људи могли доћи дома да закољу шта је већ потребно. Знам да свакако и данас, као и пре, има у то време пометње у саобраћају; по трамвајима свакако још увек гачу гуске које госпође носе са Каленићеве пијаце, из аутомобила верујем и сада вире прасеће главе, чија је уцвељена родбина остала је негде у Кумодражу, сву ову зверад

очекује витлејемски покољ у предвечерје нечије славе.“

У оваквој заиста увредљивој „приповедачкој“ интерпретацији Срби су представљени као немилосрдни кољачи, који пред празник тамане све што стигну од животињског света. Ћосић се очигледно деценијама није прошетао београдским улицама или провозао трамвајима, будући да су у његовом доживљају нашег града још присутне слике које се могу видети само на старим пожутелим разгледницама. За њега су Срби пре свега заостало паганско крдо, вечито жељно клања и ратова, коме славе дођу као успутна забава.

Овакав начин говора сасвим се уклапа у познати низ предрасуда о паганским и нецивилизованим Србима. Међутим, ни то није крај овом специфичном ружењу српског народа. Ћосићево приповедање се наставља у истом посуновраћеном тону, уз још изоштренију карактеризацију српског народа.

„Знамо како изгледа призор са Бројгелове слике ‘Земља Дембелија’: сви леже по земљи након нељудског ждрања и хрчу. После овог неминовно је да људи буду у лаком мамурлуку следећих дана, само, то је такође стање, иначе врло познато у мога народа, недовољне отржењености. Срби су и у скупну земљу Југословена, која је данас прошлост, увели најпре своју општу неумереност, а онда посебно, онај дух дуготрајног празновања; саставити више нерадних дана у земљи, ионако ниске продуктивности, било је скоро сулудо, али је људима годило.“

Овако српски народ приказује један од угледнијих и недодирљивих гласова Друге Србије, која је себи доделила мисионарску улогу да упристоји, цивилизује и коначно модернизује Србе, који су и даље верни паганском и варварском слављењу кућних заштитника и светаца. Писање је увек бег од баналности, њена темељена негација, превазилажење општих места, разградња предрасуда и идеолошких заблуда. Ако писац изневери ово изузетно послање, он постаје банални идеолог, необјективни пропагатор и немоћни денунцијант.

Бора Ћосић нам је оваквим текстом демонстрирао како се обликују предрасуде о једном народу. Још једном се показало да је Марија Тодорова била у праву. Ми заправо прихватамо стереотипе о нашем народу које смо сами створили, а онда их касније прихватамо и усвајамо из туђих извора као да су увек постојале.

Славе у Срба по Бори Ћосићу

Пише: Маринко М. Вучинић
субота, 02 фебруар 2008 21:19

30. јануар 2008. године